

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 12/4 2023 s. 1660-1683, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ÇAĞDAŞ ÇOCUK ŞİİRİNDE DEĞERLERİN KEŞFİ*

Gökçe DEMİRYÜREK**

A. Fikret KILIÇ***

Geliş Tarihi: 13 Mayıs 2023

Kabul Tarihi: 7 Temmuz 2023

Öz

Değerler eğitiminin giderek önem kazanmasıyla beraber, değerlerin nasıl aktarılacağı sorusu öne çıkmaktadır. Değer aktarımında edebî eserlerden yararlanmak, sıklıkla başvurulan bir yoldur. Bu değer aktarımı ya da değer kazanımı sürecinde kurgusal metinler ön plana çıksa da şiirler, edebî eserler içerisinde doğası gereği değerlere daha yakındır. Değerler ve şiirler, örtük anlam içermesi, iletiyi sezdirerek vermesi ve duygulara hitap etmesi noktalarında örtüşürler. Değerler eğitiminin hedef kitlesi olan çocuklara yönelik şiirlerde değerlerin nasıl yer aldığını bilmek önemlidir. Bu çalışmanın amacı da çağdaş çocuk şiirinde işlenen değerleri ve bu değerlerin dağılımında yıllar içerisinde meydana gelen değişimleri ortaya koymaktır. Bu nedenle 1980 sonrası kaleme alınan çocuk şiirleri değerler bağlamında incelenmiştir. Çalışmada doküman incelemesiyle elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda şiirlerde bireysel değerlerin kullanımının giderek arttığı, en çok işlenen değerlerin sevgi, en az ele alınan değerlerin ise bilimsellik olduğu, şiirlerde değerlerin örtük olarak verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk şiiri, değerler, çağdaş şiir, 1980.

DISCOVERY OF VALUES IN CONTEMPORARY CHILDREN'S POETRY

Abstract

With the increasing importance of values education, the question of how to transfer values also comes to the fore. Making use of literary works in value transfer is a frequently used way. Although fictional texts come to the fore in this value transfer or value acquisition process, poems are closer to values by nature among literary works. Values and poems overlap in that they contain implicit meaning, implicitly convey the message, and appeal to emotions. It is important to know how values take place in poems for children, who are the target audience of values education. The aim of this study is to reveal the values in contemporary children's poetry and the changes in the distribution of these values over the years. That's why children's poems written after 1980 were

* Bu çalışma birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında hazırlanmış olduğu doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğretim Görevlisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, gdemiryurek@erbakan.edu.tr

*** Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, afkalic@erzincan.edu.tr

examined in the context of values. In the study, the data obtained by document analysis were analyzed by content analysis. As a result of the study, it has been seen that the use of individual values in poems is gradually increasing, the most processed value is love, the least discussed value is scientificity, and the values are implicitly given in the poems.

Keywords: Children's poetry, values, contemporary poetry, 1980.

Giriş

Toplumu bir arada tutan dinamiklerin temelinde kendini anlatabilen ve karşısındaki anlayabilen bireyler bulunur. İletişim, insanlar arasındaki bağın var olduğunun göstergesi olduğu gibi bu bağın gücü de iletişim becerilerinin gelişimiyle çok yakından ilgilidir. Elbette ki dil, bu iletişim yollarından ilkidir. Sosyal bir varlık olan insan dünyayla temasa geçtiği ilk andan itibaren çevresiyle iletişime geçer ve ana dilini öğrenmeye başladıktan sonra da bu iletişim; işaretler, jest ve mimiklerden çok dille sürdürülür.

Bir dili bilmek sadece o dili konuşabiliyor olmak anlamına gelmemelidir. Dili etkin bir şekilde kullanmak, duygularını ve düşüncelerini ifade edebilmek, objeler dünyasında ortaya konmuş eserleri anlamak ve bu eserlerden zevk almak da önemli ölçütlerdir. Bir çocuğa dili öğretmek kadar dili sevdirmek de gerekir. Bir dili sevdirmek için bireye o dille ortaya konmuş nitelikli eserlerin sunulması etkili bir yol olacaktır. Çünkü yazınsal eserlerde dilin incelikli, üzerine düşünülmüş, sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş güzel kullanımlarını görmek mümkündür. Dilin en güzel kullanım örnekleri de şiirlerde bulanabilir (Nas, 2004, s. 326).

Edebî türler içerisinde şiir, sanatsal yönden ve duygu yükü bakımından çocuk edebiyatında da üzerinde dikkatle durulması gereken bir tür olarak yer almaktadır. Sever (2013, s. 147) diğer edebî türlerin yanı sıra çocukların erken yaşlarda şiirle buluşturulması gerektiğini vurgulamakta böylece çocukların dilin anlatım gücünü, kelimelerin ahengini sezinleyebileceklerini belirtmektedir. Şiirler, dilsel becerilerin geliştirilip desteklenmesinde, kelimelerin birbiriyle ilişkilerindeki matematiğin kavranmasında çocuklara yardımcı olabilecek türlerden biridir (Güleryüz, 2003, s. 239). Şiirler çocuklara sadece dilsel birtakım beceriler kazandırmakla kalmamakta aynı zamanda onlarda vatan ve millet sevgisi, ana dili bilinci, estetik bakış açısı, duygu ve düşüncelerini sanatsal olarak aktarabilme gibi üstün değerler de katmaktadır (Oğuzkan, 2001, s. 248). Yani şiirler çocuklara anlama ve anlatma becerileriyle birlikte değerleri de kazandırmaktadır (Gücal Şahin, 2007, s. 4). Şiirler, vermek istediği iletiyi dolaylı bir anlatımla sezdirerek vermesi açısından değerler eğitimiyle ortak bir noktada kesişmektedir. Başka bir ifadeyle şiir ve değerlerin buluşma noktası, sezdirme ve içselleştirme kavramlarıdır. Değerler öğretilirken veya kazandırılırken didaktik bir üslup/yol izlenmemesi gerektiği, kurallara aşırı vurgu yapmanın istenenin tam tersi bir etki göstereceği uzmanlar tarafından vurgulanmaktadır (Render ve ark., 1989; Schimmel, 2003; Thornberg, 2008). Çocuklarda bir duyarlılık geliştirmek amaçlandığında sayfalar dolusu yazıyla verilebilecek bir iletiyi, şiirle birkaç dizede verebilme olanağı, değerler eğitiminde göz ardı edilmemesi gereken bir fırsat olarak durmaktadır.

Değerler eğitimi konusunun son zamanlarda fazlaca dile getirilmesi, konu üzerine birçok araştırma yapılması (Nargiza, 2022; Kassymova ark., 2019), projeler geliştirilmesine rağmen [Selçuklu Değerler Eğitimi Programı (SEDEP), Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (UNESCO-YDEP), Lions-Quest Yaşam Becerileri Programı (LQ) vb.] bireylerdeki değer yitimi de (Özcan, 2022; Şimşek, 2021; Tunçel, 2021) bir o kadar öne çıkan bir sorun olarak bilimsel yayınlarda işlenmektedir. Kenan da (2009, s. 277) yaptığı çalışmada Rousseau ve Kant'a atıfta bulunarak

bundan yıllar öncesinde bile insanların değerlerini yitirdiğinden dem vurulduğunu belirtmektedir. Kenan bu tespitin üstünden yüzyıllar geçmesine rağmen ahlaki değerlerde de gelir eşitsizliğinde de bugünkü durumun Rousseau ve Kant'ı destekler nitelikte olduğunu söylemektedir.

Değerler eğitiminin gelecek kuşakları şekillendirmede çok önemli olmasına rağmen alanda arzu edilen başarının sağlanamamış olmasının nedenlerini uzmanlar, yanlış ya da yetersiz yöntemler olarak göstermektedirler (Kohn, 1997; Meydan, 2014). Değerler, doğası gereği didaktik bir üslupla değil sezinletilerek verilmeli ve bireylerin bu değeri içselleştirmesi sağlanmalıdır. Doğrudan anlatım veya açıklama yapmak yerine bu konudaki örnek şahsiyetlerden ve hikâyelerden faydalanılarak verilmek istenen değere vurgu yapılmalıdır (Bağcı, 2013, s. 7). Değeri doğrudan açıklamayan, metnin içerisinde değeri hissettiren edebî türlerden yararlanmak, değerler eğitiminde arzu edilen başarıyı yakalamak için etkili bir yol olabilir. Durmuş da (2004, s.327) “Karakter Eğitiminde Çevre İmkânları” adlı araştırmasında, sözlü edebiyat ürünlerinin karakter eğitiminde çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu ürünleri ise hikâyeye, masal, tekerleme, bilmece, şarkı, türkü ve şiir olarak sıralayabiliriz.

Çocuk şiirlerinde değerlere yer vermek önemlidir. Değerlerin doğasıyla şiirin doğası, dolaylı anlatım ve sezinletme noktasında benzerlik göstermektedir. Aslan da (2012) edebî ürünlerin kalbî ve vicdani bir boyutu olduğunu ve değer yükü taşıdığını belirtmekte, bu nedenle değerlerin aktarımında genelde edebî eserlerden özelde de şiirden faydalanmak gerektiğini vurgulamaktadır. Şiirler, diğer yazınsal türler içerisinde bu değer yükünü en fazla taşıyan ancak bu yükü ne kendini ne de okuru yorarak yapan bir türdür denilebilir. Şiir gibi sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin geçmişte de günümüzde de insanlar üzerinde güçlü bir tesiri olduğunu söyleyen araştırmacılar (Durmuş, 2004; Öztürk, 2003) bu tesirden değerler eğitiminde de faydalanmak gerektiği üzerinde önemle durmaktadırlar.

Şiirlerin değerler eğitiminde kullanılıp kullanılmayacağı, çocuklar için yazılmış bir şiirin değerleri nasıl aktarabileceği, önde gelen şairlerin yazdığı çocuk şiirlerinde hangi değerlere yer verildiği gibi konular, değerler eğitiminde şiirden yararlanmak için cevaplanması gereken sorulardır. Özellikle çağdaş çocuk şiiri olarak adlandırabileceğimiz 1980 sonrası kaleme alınan şiirlerde hangi değerlere yer verildiğinin tespiti, alana önemli katkılar sunacaktır.

Bu dönem içinde çocuk şiiri yazar şairlerin, eserlerinde hangi değerlere öncelik verdiğini bilmek, son yıllarda öne çıkan çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi kavramlarının nasıl temellendirildiğini anlamak açısından da önemlidir. Bu temelin üstüne yeni inşalar kurmadan önce hangi değerlerin üzerinde durulduğu, hangi değerlerde eksiklikler olduğu bilirse bundan sonra çocuk edebiyatçıları eserlerini verirken bu eksiklikler üzerine eğilme şansı yakalayabilirler. Çağdaş olarak nitelendirdiğimiz bu zaman diliminin değerler eğitimi ve şiir bağlamında genel bir panoramasının çıkarılmış olmasının da alanda çalışacak araştırmacılara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada 1980 yılından sonrasının çağdaş çocuk şiiri olarak değerlendirilmesinin sebebini ekonomik ve siyasi dönüşümlerin topluma ve dolayısıyla da sanatçılara yansımada aramak doğru olacaktır. 1980 yılı Türkiye için ekonomik ve siyasi alanda önemli değişimlerin yaşandığı bir dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktalarından biri 24 Ocak Ekonomik İstikrar Tedbirleri ve bunun sonucunda Türk ekonomisinde meydana gelen büyük değişimlerdir. Diğer bir dönüm noktası ise 12 Eylül askerî darbesidir (Şimşek, 2009, s. 2). 1980 yılı ve sonrasında, ülkede ve toplumda yaşanan dönüşümler siyasetten sanata, edebiyattan

ekonomiye farklı bilimsel çalışmalarda birçok kez bir başlangıç noktası kabul edilerek işlenmiştir (Apaydın ve Açıklım, 2015; Köktürk, 2006; Küçük, 2019; Taşdemir, 2005; Yerlikaya, 2020). Siyaset ve ekonominin etkisiyle toplumda meydana gelen dönüşümlerin toplumun aynası olan sanatçılar vasıtasıyla sanat eserlerine, edebî eserlere, şiirlere ve çocuk şiirlerine yansması kaçınılmazdır. Kısacası 1980 yılı, Türkiye'nin maddi ve manevi değerlerinin başkalaştığı, sosyo-kültürel bir değişimin başlangıcını işaret eder (Çetinkaya, 2008; Şimşek, 2009, s. 13; Fırat, 2009). Bu nedenle "Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerlerin Keşfi" adlı çalışmada 1980'den sonrası yeni bir dönemin başlangıcı kabul edilmiş ve bu tarihten sonrası incelenmiştir.

Çalışmanın amacı; çağdaş çocuk şiirinde işlenen değerleri ve bu değerlerin dağılımında söz konusu yıllar içerisinde meydana gelen değişimleri ortaya koymaktır. Çalışmada 1980 sonrası dönem kendi içerisinde 1980-1990 arası, 1990-2000 arası ve 2000-2015 olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Çağdaş çocuk şiirlerinde yer alan değerler nelerdir?
2. Dönem şairlerinin şiirlerinde öne çıkan değerler hangileridir?
3. Dönemler ve şairler arasında işledikleri değerler bakımından nasıl farklılıklar vardır?

1. Yöntem

1.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nicel araştırma yöntemlerine göre nitel araştırmalar, psikolojik ve sosyal konularla ilgili daha derin ve ayrıntılı bilgi elde etmemize olanak verir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 234). Bu çalışmada da şiirlerin içerik bakımından derinlemesine analizi, veri analiz sürecinde esnek olunması ve bu süreçte tümevarıma dayalı bir yol takip edilmesi gibi noktalar, nitel yaklaşımı gerektirmiştir.

1.2. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri, doküman analizi/inceleme ile toplanmıştır. Doküman, araştırma öncesi elde var olan herhangi bir kaynak olarak nitelendirilir (Merriam, 2009, s.1 31). Nitel araştırmalarda dokümanlar, işlevsel ve önemli bilgi kaynaklarıdır. "Belgesel tarama, doküman metodu, kitaplık araştırması" gibi farklı şekillerde isimlerle de bilinen doküman incelemesi; yazılı, görsel ve işitsel birçok belgeyi kapsar (Karasar, 2012, s. 183, Cansız Aktaş, 2015, s. 363).

Çalışmanın veri toplama sürecinde geniş bir literatür taraması yürütülmüştür. Bu süreçte çocuk edebiyatı kitapları, yıllıkları, dergileri, şiir antolojileri, gazetelerin kitap ekleri, kitap bültenleri, çocuk kitabı yayımlanmış yayınevleri, çocuk edebiyatı üzerine hazırlanan tezler ve yapılmış bilimsel yayınlar taranarak ilgili dönemde çocuk şiiri yazmış şairlerin hepsi belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bu ilk listede ilgili dönem içerisinde çocuk şiiri yazmış yaklaşık 300 isim vardır. Bu listeden sadece çocuk şiiri yazarlar değil, çocuk şiiri kitabı yayımlananlar belirlenerek listelenmiş ve böylece 95 isme ulaşılmıştır.

Bu çalışma, insanlar üzerinde uygulanan bir veri toplama aracıyla gerçekleştirilmediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

1.3. Çalışma Grubunun Belirlenmesi

Çalışmada elde edilen ilk listede 300 ismin olması, ülkemizde birçok şairin en az bir kere çocuk şiiri yazdığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle çalışma grubunun belirlenmesinde daraltma yoluna gidilmiştir. Bu aşamada 1980 sonrasında çocuk şiiri kitabı yayımlanmış şairler ve onların şiirleri seçilerek çalışmaya bir sınırlama getirilmiştir. Sınırlamadan sonraki listede 95 isim yer almıştır.

Araştırma geniş bir zaman dilimini kapsadığından örneklem alma yoluna gidilmesi gerekmiştir. Örneklem belirlenirken de çalışmanın amacına en uygun olan ve nitel çalışmalarda tercih edilen (Merriam, 2013) amaçlı örnekleme yöntemi seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminde dönemin genel atmosferini eserlerinde yansıtmak, çocuğa yönelik anlayışını benimsemek, çocuk edebiyatına ve şiirine katkıda bulunmak, nitelikli şiirler kaleme almak alt ölçütler olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubunun belirlenmesinde uzman görüşü alınmasına karar verilmiştir. Alanyazında belirlenen ölçütlere uymayan ve çocuk duyarlılığını yansıtmayan birçok şiirin var olduğu dikkate alınarak bu karar alınmıştır. Türkçe eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı ile çocuk edebiyatı alanlarında çalışmaları olan altı farklı kişiden alan uzmanı olarak görüş istenmiştir. Alan uzmanlarından; dönemin atmosferini şiirlerine yansıttığını düşündükleri, çocuğa yönelik ilkesine uygun, çocuk bakışını yansıtan ve nitelikli şiirler yazan şairleri seçmeleri istenmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen uzman değerlendirme formu, Türkçe eğitimi alanında çalışan iki farklı akademisyen tarafından kontrol edilmiştir. Gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra forma son şekli verilmiştir. Form, araştırmacının tezinin hazırlandığı üniversite, ana bilim dalı, konusu ve amacı gibi bilgileri veren detaylı bir yönergeyle birlikte alan uzmanlarına ulaştırılmıştır. Aşağıda uzman değerlendirme formunun kısaltılmış bir örneği yer almaktadır.

Aşağıdaki listede yer alan şairlerden dönemin özelliklerini/atmosferini eserlerinde yansıttığına inandığınız, çocuk duyarlılığını ve gerçekliğini şiirlerinde içselleştirmiş, nitelikli şiirlerle çocuk edebiyatına ve şiirine katkıda bulunduğunu düşündüğünüz isimleri seçmeniz istenmektedir.		
1980-1990 arasında yer alan şairler	1990-2000 arasında yer alan şairler	2000-2015 arasında yer alan şairler
....	....	....
Bu listede yer almayan ancak ilgili dönem içerisinde çocuk şiiri kitabı yayımlamış ve sizce önemli olan bir başka isim ya da isimler varsa lütfen belirtiniz.		
.....		
Tezin konusu ve içeriğiyle ilgili yapacağınız öneri ve görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.		
.....		

Şekil 1: Uzman Değerlendirme Formu

Çalışmada kolaylık sağlanması ve dönemler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için incelenen zaman dilimi “1980 - 1990”, “1990 - 2000” ve “2000 - 2015” olmak üzere üç döneme bölünmüştür. Alan uzmanlarından 95 kişilik listeden daha önce belirttiğimiz ölçütleri dikkate alarak isimler seçmeleri istenmiştir. Alan uzmanları her üç dönem için de ayrı ayrı isimler belirlemişlerdir. Bazı şairler birden fazla dönem içerisinde listelenmiştir. Elde edilen listeler karşılaştırılmış ve ortak isimlerden hareketle çalışma grubu belirlenmiştir. Uzman değerlendirme formuna eklenen bir maddede uzmanlardan listede yer almayan ancak eklenmesini istedikleri bir isim olup olmadığı sorulmuş ve gelen ortak cevaplardan hareketle Yalvaç Ural’ın “Müzik Satan

Çocuklar” adlı kitabı çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Bu eser 1979 yılında yayımlandığı için ilk listede yer almamıştır. Ancak hem eserin ilk basım yılının çalışma aralığına çok yakın olması hem de uzmanların ortak olarak çalışmaya dâhil edilmesi gerektiğini belirtmeleri doğrultusunda bu karar alınmıştır. Böylece araştırmanın çalışma grubundaki şair sayısı on olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan şairlerin isimleri şöyledir: Ayla Çınaroğlu, Cahit Zarifoğlu, Erol Büyükmeriç, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mustafa Ruhi Şirin, Necdet Neydim, Refik Durbaş, Rıfat Ilgaz, Süreyya Berfe ve Yalvaç Ural.

Şairlerin 1980 sonrası yayımladığı toplam on altı şiir kitabı incelenmiştir. İncelenecek şiirlerin tespitinde ise rastgele örneklem yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) yöntemi kullanılmıştır. Buna göre çalışma grubundaki tüm birimlerin, örnekleme alınma olasılığı eşittir. Yani bir unsurun seçimi diğer unsurların seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 85; Akarsu, 2015, s. 35). Böylece incelenecek kitapların her birinden basit seçkisiz örneklemeyle rastgele olarak %20’lik bir dilim belirlenmiştir. Toplamda ise doksan iki şiir seçilerek incelenmeye alınmıştır.

1.4. Verilerin Analizi

Veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Nitel bağlamda içerik analizi, metinlerin içerisindeki örtük anlamların veya orada verilmek istenen iletilerin, yorumsayıcı bir bakış açısıyla belli yollar izlenerek kavramlar, kodlar veya kategoriler şeklinde ortaya konması ve ne anlatılmak istendiğini anlamaya yönelik bir analiz olarak açıklanabilir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015, s. 331). Bu yöntem kullanılarak söz konusu şiirlerde ele alınan değerler tespit edilip kodlamalar yapılmıştır. Şiirlerde hangi değerlerin yer aldığı, değerlerin dönemlere ve şairlere göre dağılımı, değerlerin şiirler vasıtasıyla nasıl aktarıldığı gibi hususlar göz önünde bulundurularak analizler gerçekleştirilmiştir. Değerlerin incelenen üç ayrı dönemde nasıl bir değişimden geçtiği, ülkenin söz konusu dönemlerdeki atmosferinin şiirlerdeki değerlere nasıl aksettiği de belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada Fraenkel ve Wallen’in (2006) amacın belirlenmesi, kavramların tanımlanması, analiz birimlerinin belirlenmesi, verilerin yerlerinin tespiti, mantıksal yapının kurulması, örneklem planının geliştirilmesi ve kodlama kategorilerinin belirlenmesi gibi doküman inceleme aşamaları dikkate alınarak analizler yapılmıştır. Analiz birimlerinin oluşturulması aşamasında farklı araştırmacılara ait değer sınıflamaları, çeşitli değer listeleri, Milli Eğitim Bakanlığının yayımladığı ilköğretim ders programları taranmış ve çalışmanın kapsamına uygun olan analiz birimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders öğretim programlarında değerlerin en kapsamlı şekilde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın analiz birimleri söz konusu öğretim programında geçen yirmi (20) değer olarak belirlenmiştir. Aşağıda bu analiz birimleri yer almaktadır:

“Aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik”.

2. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde bulgular ve yorumlar her değer için ayrı başlıklar altında verilmiştir.

2.1. Adil Olma

İncelenen şiirlerde adil olma ya da adalet kavramı, gelir adaletsizliği temelinde ele alınmıştır. Okura aynı gelir seviyesine sahip olmayan bireylerin (daha çok çocukların) yaşam standartlarındaki farkı göstermeye çalışan şiirler, “Ya onlar?” sorusunu sordurarak adalet değerini vermeye çalışmıştır.

Berfe'nin “Yıkanmak” ve “İkimiz de On Yaşındayız” şiirlerinde gelir adaletsizliğinin yaşam koşullarına yansımaları kuvvetle hissettirilir.

“Ben okula gidiyorum o işe gidiyor / Ben eve dönüyorum o çalışıyor.

Ben derslerimi bitiriyorum o hala çalışıyor / Ben oyun oynuyorum o yanımdan geçiyor.

Ben yemek yiyorum o düşünüyor / Ben uyuyorum o ağlıyor.

İkimiz de on yaşındayız.” (Berfe, 2014, s. 9).

Şiirde gelir seviyesi farklı iki çocuğun yaşadığı hayat karşılaştırılarak adil olmayan hayat okura gösterilmiştir. Böylece ortaya çıkan bu kötü durum, adil olma/adalet değerinin önemini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Henüz on yaşında çalışmak zorunda olan bir çocuk için hayat hiç de adil değildir.

Aynı şekilde şairin “Yıkanmak” şiirinde de gelir seviyesi düşük çocuklara adil bir hayat sunulmadığından hareketle bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmaktadır.

“Ben yıkandım / Alt kattaki arkadaşım da yıkanacak /

Ya karşı gecekondudaki çocuklar?” (Berfe, 2014, s. 35).

Şiirde yıkanmak gibi temel bir ihtiyacı giderilemeyen çocuklarla empati kurulmakta, yine gelir adaletsizliğinden ve hayatın çocuklara adil davranmadığından hareketle adil olma değeri vurgulanmaktadır. Gecekondu ise bu kaybolan değerlerin sembolü olarak belirmektedir.

Dağlarca'nın “Gizli Yorum” şiirinde de doları olan ve bu paraları biriktiren bir çocuk ve doları olmayan, enflasyon karşısında paraları değer yitiren çocuklar arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Bu karşılaştırma da aslında hayatın bütün çocuklara adil olmadığından bahsetmektedir.

Dönem içerisinde incelenen şiirlerde adil olma değerinin, hayatın insanlara özellikle de çocuklara adil davranmadığı örneklerinden yola çıkarak işlendiği görülmektedir.

2.2. Aile Birliğine Önem Verme

İncelenen şiirlerde aile, toplumun temel taşı, birleştirici bir unsur olarak işlenmiştir. Dağlarca'nın “Yol” şiirinde ailesine kavuşacak olan çocuğun mutluluğu işlenir. Şiirde aile, evle bir konumlandırılmıştır.

“Gittiği yerden dönerken / Yolculuk güç demişti / Babam anneme /

Okuldan sonra ben evime dönerken / Yolculuk güç değil / Çok tatlı.” (Dağlarca, 2007).

Şirin'in "Büyük Bir Çocuktur Babaannem" şiirinde anne ve babası çalışan bir çocuğun babaannesine duyduğu sevgiyle birlikte buruk bir anne baba özlemi işlenmektedir. Ailesini bir arada görmek isteyen çocuğun özlemi "aile birliğinin önemi"ni vurgulamaktadır.

*"Annemin ve babamın resmini / Çizerim tahtaya duvarlara / Ve camlara
Fakat kapıda yine / Karşılar beni babaannem."* (Şirin, 2006, s. 44).

İlgaz'ın "Günaydın" şiirinde sabah kalkınca ev halkına günaydın demeye başlayan çocuk sadece çekirdek ailesine değil büyükanne, büyükbaba, teyze ve halasına da günaydın diyerek geniş bir aile resmi çizmektedir. Özlem duyulan geniş aileler, bir mutluluk sembolü olarak şiirde işlenmektedir.

Büyükmeriç'in "Gelecek Olan" şiirinde ise kardeşi olacak bir çocuğun endişelerinin yanı sıra mutlu bir heyecan da anlatılmaktadır. Şiire hâkim olan duygu ise aile bireylerinin birbirlerini ne kadar çok sevdiğidir. Böylece aile birliğine önem verme değeri şiirde bir ileti olarak karşımıza çıkmaktadır.

*"Sen de böyle içimdeydin, diyor annem / Ellerimiz dolaşırken karnında;
Babamın, annemin, benim / Yakalıyor sevinçlerini gözlerim."* (Büyükmeriç, 2011, s. 29).

2.3. Bağımsızlık

Bağımsızlık değeri, Dağlarca'nın "Çağdaş Yurt" şiirinde bir milletin uzun uykusundan uyanması olarak tarif edilmiştir. Bağımsızlığına kavuşan Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti olarak yeni bir başlangıç yapmıştır. Bu başlangıç aynı zamanda "yurdun ışıması" benzetmesiyle de vurgulanmaktadır. Bağımsızlık, uyanmak ve parıldamayla özdeşleştirilirken esaret ise karanlıkla özdeşleştirilmektedir.

Zarifoglu, "Savaşırken Onlar" adlı şiirinde bağımsızlığı için savaş veren ülkenin çocuklarının dilinden savaşın kötülüğünü ve anlamsızlığını anlatırken bağımsızlık değerini istenen ve özlenen bir kavram olarak sezdirmektedir.

*"Nicedir / Düşman var ülkemizde / Top sesleri dinlenir
Ninni yerine."* (Zarifoglu, 2013, s. 28).

2.4. Barış

İncelenen şiirlerde birçok şairin barış değerini işlediği görülmektedir. Çınaroğlu, "Ayıp" ve "Korkmak" adlı şiirlerinde savaşın kötü ve utanılabilir bir şey olduğunu vurgulayarak, "Barış Türküsü" ve "Orman" adlı şiirlerinde de barışın birleştirici gücünü vurgulayarak barışı istenen bir değer olarak işlemektedir.

*"Sevgi sınır tanımaz / Dostluk dağları aşar / Barışa engel olmaz
Enlemler ve boylamlar."* (Çınaroğlu, 2010, s. 34).

Zarifoglu, "Küçük Savaşçılar" ve "Savaşırken Onlar" şiirlerinde savaşın kötülüğünü gözler önüne sermekte böylece barış değerini yüceltmektedir.

İlgaz "Ormanız Biz" şiirinde, Berfe "Bayraklar" şiirinde, Neydim "Barış Şarkısı" şiirinde, Büyükmeriç de "Dört İşlemede Mutluluk" şiirinde barışın birleştirici gücünü vurgulayarak barış değerini sevgi ve mutlulukla özdeşleştirmişlerdir.

*“Armutlarla elmalar toplanmaz diyorlar / Oysa ne güzel olur / Dünyanın bütün çocukları,
Hep birlikte toplansalar / El ele tutuşsalar.../ ‘Toplansalar’; ak, sarı, kara /
‘Toplam’sa; kocaman mutlu bir dünya.” (Büyükmeriç, 2011, s. 46).*

2.5. Bilimsellik

Çalışma kapsamında ele alınan şiirlerde bilimsellik değerine ilişkin açık bir bulguya rastlanmamakla beraber Dağlarca’nın “Görünen” şiirinde örtük de olsa bilimsellikten bahsedilebilir. Şiirde gece katrana benzetilmiş ve katranın her tarafı kaplamasıyla gece olunca karanlığın her tarafı kaplaması özdeşleştirilmiştir. Yine şiirde çocuklara, uzak ve yakın kavramları verilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan bilimsellik değeriyle ilişkilendirilebilir. Ancak bu ilişki örtük ve zayıftır.

*“Ne yana bakarsan bak / Katranla sıvalı / Yukarıdan aşağıya / Gökyüzü yıldız ağaç
Sokak ev ağaç / Aşağıdan yukarıya / Katranla sıvalı.” (Dağlarca, 1993, s. 12).*

Küçük bir çocuğun sokakta durup gökyüzüne baktığında yakından uzağa doğru gördükleri sırasıyla sokak, ev ve ağaçtır. Aynı çocuğun yine gökyüzüne baktığında uzaktan yakına doğru gördükleri sırasıyla gökyüzü, yıldız ve ağaçtır. Yıldızların gökyüzünden daha uzakta olduğu gerçeği, çocuk gerçekliğiyle örtüşmemektedir. Şair burada çocuk gerçekliğiyle düşünmüş ve yıldızların gökyüzüne asılı gibi durmasını çocuk gözüyle dizelere dökmüştür.

2.6. Çalışkanlık

Dağlarca’nın “Çağdaş Yurt” şiirinde geri kalmış bir ülke ve o ülkenin insanların çalışarak ileri medeniyetler seviyesine gelişi anlatılmakta ve böylece çalışkanlık değeri çağdaşlığa giden bir yol olarak sunulmaktadır.

Aynı şekilde Dağlarca’nın “Yarış” şiirinde de öğretmen öğrencileri yarış yaptırarak çalışmaya güdülemektedir. Çalışkanlık değeri, büyümek gibi olumlu bir kavramla özdeşleştirilerek verilmiştir.

*“Göreceksiniz hemen büyüyecek / Sessizleri / Sessizleri / En önce okuyabilen /
En önce yazabilen.” (Dağlarca, 2007).*

Ural’ın “Bıkmadan Çalışmak”, Şirin’in “Günler Kardan Bir Yumak” şiirlerinde de çalışkanlık değeri, bireyin kendini geliştirmesi için istenen bir değer olarak vurgulanmaktadır.

2.7. Dayanışma

Ural’ın, “Müzik Satan Çocuklar” adlı eserinde dayanışma değeri, kimi zaman belirgin kimi zaman da örtük olarak sürekli yinelenmektedir. Dayanışma değerinin öne çıktığı şiirler ise “Dayanışma” ve “İş Aramak” adlı şiirlerdir.

*“İki fidan / Nasıl / Birbirine yaslanarak / Karşı koyuyorsa rüzgâra
Bu iki yoksul çocuk da / Arkadaş olarak / Karşı koymaya çalışıyorlardı
Yaşama.” (Ural, 1996, s. 55).*

Dayanışma değeri, Dağlarca’nın “Çağdaş Yurt” şiirinde ilerlemek için dayanışma sergileyen bir millet, Şirin’in “Dünya Kardeş Sobe” şiirinde büyük bir dayanışmayla bir araya

gelen çocuklar olarak görülmektedir. Zarifoğlu'nun "Baba" adlı şiirinde ise aile içi dayanışma, bir çocuğun babasının yerine işe gitmek istemesi üzerinden verilmektedir.

*"Biraz büyüysem / Şöyle diyeceğim / Yoo baba / Bu sabah sıra bende / Sen otur evde
Annemle dinlen / Ben / Koşacağım sokakları / Rızkımız için."* (Zarifoğlu, 2015, s. 20).

2.8. Duyarlılık

İncelenen şiirlerde duyarlılık değerine birçok kez yer verildiği görülmüştür. Doğaya, hayvanlara, muhtaç insanlara yönelik bir duyarlılık geliştirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Dağlarca'nın "Gizli Yorum", Berfe'nin "İkimiz de On Yaşındayız" ve "Yıkanmak", Zarifoğlu'nun "Kırık Cam" adlı şiirlerinde yoksulluğa karşı bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmaktadır.

*"Öğretmenim / Bağışlayın / Ben kırdım / Simit satar öderim /
Deyince gözleri yaşardı / Öğretmenimin".* (Zarifoğlu, 2015, s. 27).

Çınaroğlu'nun "Büyük Temizlik" ve "Kuşlar" şiirlerinde, Şirin'in de "Ağaçlar da Ağlar" şiirinde duyarlılık değeri, doğaya ve hayvanlara karşı gösterilen duyarlılık olarak işlenmektedir.

*"Ne evlerinde soba yanar / Ne otomobil kullanırlar / Üstelik sigara da içmezler
Ve fabrika işletmezler, bilirsiniz."* (Çınaroğlu, 2010, s. 45).

2.9. Dürüstlük

Zarifoğlu'nun "Kırık Cam" şiirinde ceza alma ihtimalini bildiği halde camı kırdığını dürüstçe söyleyen bir çocuk görürüz. Şiirde çizilen atmosferde duyarlılık değeri ön planda olsa da dürüstlük göz ardı edilemeyecek kadar incelikli işlenmiştir.

Çınaroğlu'nun "Orman" şiirinde de birlik ve beraberliğin, barışın bir ön koşulu olarak yalansız olmak gerektiği dile getirilmektedir.

*"Ne anlamsız bir yarış var burda / Ne kavga, ne itiş kakış / Ne yalan dolan / Bu orman
Dingin, uygar bir ülke."* (Çınaroğlu, 2010, s. 78).

2.10. Estetik

Araştırma kapsamında incelenen şiirlerde bir değer olarak estetik, göze hitap eden bir güzellik olmaktan öte ruha hitap eden bir güzellik olarak öne çıkmaktadır. Ilgaz'ın "Çember" şiirinde şehirlerin estetikten yoksun, tıklım tıklım görünüşleriyle çocuk dünyasının sadeliği kıyaslanır. Estetik, araba tekerlekleri ile çocukların çemberlerinde somutlaştırılır.

*"Nerde bu hoyratça dönen tekerlekler / Gösteriş için.../
Nerde o başımızı döndüren / Şıkır şıkır çemberin güzelliği!"* (Ilgaz, 2010, s. 266).

Ural'ın "Böyle Başladı Öykü", "Çiçek Tarlaları" ve "Orman Yolu" şiirlerinde betimlemeler yoluyla adeta birer tablo resmedilmektedir. Okuyucunun gözünde canlanan bu tablo, çocuklarda estetik bir beğeni geliştirmeye yöneliktir.

"Yol / Ormana bağlanan / Yeşil içinde / Beyaz bir çizgi." (Ural, 1996, s. 21).

Şirin'in "Ay Şarkıları" ve "Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati" adlı şiirlerinde çocuklar başlı başına estetik bir değer olarak yansıtılır. Çocukların sadece dış güzelliği değil aynı zamanda masumiyetleri de estetik bir değer olarak dile getirilir.

2.11. Hoşgörü

Neydim'in "Öğretmenim" adlı şiirinde kutsal bir vazife yapan öğretmenler ve hoşgörü değerleri beraber yer almaktadır. Öğrencilerine hoşgörüyle yaklaşan öğretmenin sevilen bir figür olarak şiirde işlenmesi, hoşgörü değerinin okuyuculara geçmesini sağlamaktadır.

"Öğretmenim, babam benim, anam benim / Hoşgörüyle bak bana /

Sevgidir yaramazlığım / Al, yüreğim armağan sana." (Neydim, 2013, s. 18).

Berfe'nin "Atmaca ile Kırılacağı" şiirinde ise hoşgörü değeri, kötülüğe iyilikle karşılık vermek şeklinde yer almakta ve olumlu bir değer olarak öne çıkarılmaktadır. Şiirde hoşgörü, en katı kalpleri bile yumuşatabilecek güçte bir değer olarak işlenmektedir.

2.12. Özgürlük

Özgürlük, şiirlerde özlenen ve istenen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen şiirlerde özgürlük değerini vurgulamak için olumsuz olan tutsaklık kavramından yararlanılmıştır. Şirin'in "Şakacı Papağan" ve Zarifoğlu'nun "Bülbülümüz" adlı şiirlerinde tutsaklığın nasıl kötü bir durum ve duygu olduğu vurgulanarak özgürlük değerinin kıymetinin anlaşılması hedeflenmiştir.

"Çiçek bakışlı çocukları görünce / Anılar çağırır onu konduğu ilk dala

Kaybolan yıldızları bulmuş gibi / Güneşi saklar resimden bir sandala

Çok şakacıdır papağanım, dedi çocuk / Her sözü üç kanatlı bir kuş

Ağla dersin ağla der, gül dersin güler / Kafeste olduğunu unutmuş." (Şirin, 2012, s. 104).

Benzer şekilde Çınaroğlu da "23 Nisan İçin" adlı şiirinde özgürlük değerini, düşmanın pençesinden kurtulmak olarak tanımlamakta ve bu değeri yüceltmektedir.

2.13. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

Çocukların gelişimi adına sağlık ve sağlıklı olmak için çaba göstermek önemli bir değerdir. Ancak araştırma kapsamında incelenen şiirlerde bu değere sadece Şirin'in "Uyku Bekçileri" adlı şiirinde rastlanmıştır. Şiirde çocukların sağlıklı büyüebilmeleri amacıyla uyumaları gerektiği söylenerek sağlıklı olmaya önem verme bir değer olarak sunulmaktadır.

"Erken uyu / Zaman çok az / Uyku süttür / Büyü biraz." (Şirin, 2012, s. 19).

2.14. Saygı

Ural'ın "Komşuların Yardımı" adlı şiirinde saygı değeri insanların özel hayatına duyulan saygı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ural'ın *İznimiz olmadan / Kapımızı açmazlar* dizelerinde bu saygıyı görürüz. Araştırma kapsamında incelenen şiirlerde özel hayata saygıdan başka çocuk haklarına saygı (Soru Sormak, Şirin), doğaya saygı (Şaşkın Mevsim Günlükleri, Büyükmeriç) değerleri de işlenmiştir.

“Kim bozdu mevsimleri, kimin parmağı vardı? /Sorularla dopdolu, uzun günlükler yazdım. / Çıktı gerçek suçlusu, bulunca yanıtları. /Günlüğüme utançla, biz insanları yazdım.” (Büyükmeriç, 2011, s. 48).

Doğaya saygı duyulmayınca ortaya çıkacak kötü sonuçların şiirde yansıtılması, çocuklarda bir farkındalık oluşturma açısından dikkate değerdir. Şiirin bütününe bakıldığında da doğaya saygı duyulmaması sonucu ortaya çıkan “doğanın dengesinin bozulması” sorununun büyüklüğü, saygı değerini yüceltmek adına önemlidir.

2.15. Sevgi

Genel ve kapsayıcı bir değer olarak sevgi, incelenen şiirlerde de anne ve baba sevgisi, doğa ve hayvan sevgisi, okul ve eğitim sevgisi, diğer aile bireylerine duyulan sevgi, Atatürk sevgisi, dini değerlere duyulan sevgi gibi alt başlıklarda kendine yer bulmaktadır. Bir değer olarak sevginin, araştırmaya dâhil edilen bütün şairler tarafından işlendiği görülmektedir.

Şiirlerde doğa ve hayvan sevgisinin bir değer olarak ele alınması nicelik olarak öne çıkmaktadır. Çınaroğlu'nun “Kuşlar” ile “Kuzum”, Büyükmeriç'in “Kanatlı Düşler” ile “Sessiz Dinleti”, Şirin'in “Ağaçlar da Ağlar”, “Uçmak Oyunu”, “Kuş Olmak Güzel Şey”, “Kuşlar Türkü Söyleyince” ve “Üç Beyaz Kuş”, Ilgaz'ın “Günaydın”, “Ormanız Biz” ile “Boncuk Kedim”, Durbaş'ın “Mavi Yeleli Akbaba”, Ural'ın “Yokuş” ve “Gün Batımı”, Zarifoğlu'nun “Kırlara Gidiyorum” şiirinde doğa ve hayvan sevgisi işlenmektedir. Söz konusu şiirlerde hayvan sevgisi ön plana çıkmaktadır.

“Yokuşu çıkarken atlar /Arabadan inilir / Bu bir kuraldır /

At'a biraz yardım edilir.” (Ural, 1996, s. 13).

Anne ve baba sevgisi ise Zarifoğlu'nun “Baba”, Ural'ın “Dinlenmek” ile “Çiçekler ve Anneler”, Şirin'in “Ay Şarkıları”, “Kuş İşleri”, “Kuşlar Türkü Söyleyince”, “Seni Uçurabilirim Anneciğim” ile “Büyük Bir Çocuktur Babaannem”, Çınaroğlu'nun “Beş Duyu” şiirinde güçlü bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne sevgisinin ise bu şiirlerde öne çıktığı görülmektedir.

“Bütün çiçekler/Anneler için toplanır/Anne ile çiçek / En kutsal iki şeydir /

Bağırda saklanır.” (Ural, 1996, s. 24).

Diğer aile bireylerine duyulan sevgi ise Büyükmeriç'in “Gelecek Olan” ve Çınaroğlu'nun “Beş Duyu” şiirinde kardeş sevgisi olarak, Ural'ın “Bir Arkadaşı Yitirmek” şiirinde ise aileden biri sayılan arkadaşaya duyulan sevgi olarak işlenmektedir.

“Renklerin içinde en sevdiğim / Küçük kardeşimdir / En sevdiğim tat dersiniz /

Şeker yediği zaman, dedem.” (Çınaroğlu, 2010, s. 14).

Öğretmen ve kitap sevgisi de incelenen şiirlerde sıklıkla işlenmektedir. Bu değeri ele alan şiirler ise Çınaroğlu'nun “Biz Okuruz”, Neydim'in “Öğretmenim”, Dağlarca'nın “Atilla” ile “Kuş Çanta” ve Şirin'in “En Güzel Armağan” şiirleridir.

“Çantasını sevmiyor Atilla / Elime alsam ağır / Omzuma taksam ağır /

Sırtıma assam ağır / Hemen yanıtlıyor Aysel /

Öğretmenimi iyice dinliyorum ya ben / Çantam kuş gibi.” (Dağlarca, 2007).

Atatürk sevgisi de Türk milleti için önem taşıyan bir değerdir. Çınaroğlu'nun "23 Nisan İçin" şiirinde (2010, s. 36) Atatürk'e duyulan sevgi, "Atam" söylemiyle pekiştirilmektedir.

Dini değerlere duyulan sevginin, Şirin'in "Kuşlar da Kaderle Uçar" şiirinde (2012, s. 132) Allah sevgisi olarak ele alındığı görülmektedir.

2.16. Sorumluluk

Sorumluluk değerinin araştırma kapsamında incelenen çok az sayıdaki şiirde ele alındığı görülmüştür. Dağlarca'nın "Çağdaş Yurt" şiirinde geri kalmış bir ülkeyi, ileri medeniyetler seviyesine ulaştırmak o ülkenin her ferdinin sorumluluğu olarak okura sezdirilir. Dağlarca, ülkenin geri kalmışlığını geri kalan saatlerle sembolize etmekte ve her vatandaşın, saatini ileri almasını bir yurttaşlık sorumluluğu olarak aksettirmektedir.

"İleri aldı bir bir / Kendi saatini çabucak." (Dağlarca, 2010, s. 37).

Böylece şair, yurt ve ulus olarak bütün bir ilerlemenin ve çağdaş olmanın, her ferdin ancak kendi sorumluluğunu yerine getirdiğinde mümkün olabileceğini okura sezdirmeye çalışmaktadır.

2.17. Temizlik

Şiirlerde temizlik, çocuklara kazandırılması gereken bir değer olarak ele alınmakta ve çocuklara kişisel temizlik sevdirmeye çalışılmaktadır. Çocukların sevdiği şeylerle temizlik arasında imgesel bir bağ kurulmaya çalışılmaktadır. Şirin'in "Kuşların Annesi" şiirinde anne sevgisiyle ve oyunlarla temizlik arasındaki bu imgesel bağ dikkat çekmektedir.

"Önce mumu yakar / Sonra / Yıkar beni annem / Öperken vücudumu /

En çok yüzüm / Sever suyu." (Şirin, 2012, s. 81).

İlgaz da temizlik alışkanlığını ve gerekliliğini dizelerine taşıyan bir başka şairdir. Temizliğin her işin başı olduğunu vurgularken oyunla temizlik arasında kurduğu benzerlik, çocuklara bu değeri aktarmak açısından önemlidir.

Çınaroğlu, diğer şairlerden farklı olarak "Büyük Temizlik" şiirinde çevre temizliğine odaklanmaktadır. Bir çocuğun eline büyük bir kova, su ve bez alarak bütün çevreyi temizleme isteği duyması ve bu çevre kirliliğinden aslında yetişkinlerin sorumlu olması, çevre temizliği konusunda önemli iletilerdir.

2.18. Yardımseverlik

Araştırma kapsamında incelenen şiirlerde yardımseverlik değeri dört farklı açıdan işlenmektedir. İlki Zarifoğlu'nun "Yardım Çağrısı" adlı şiirinde ülkesi düşman işgali altında olan bir çocuğun bütün insanlıktan yardım istemesidir. Şiirdeki yardım çağrısında bir çocuğun adeta feryadı duyulur:

"Neredesiniz komşu ülkeler Neredesiniz komşu çocuklar." (Zarifoğlu, 2013, s. 32).

Diğer yardımseverlik değerini işleyen şiir ise Ural'ın "Yokuş"udur. Burada hayvanlara yardım etmenin gerekliliği çocuklara bir kural olarak sezdirilir.

"Yokuşu çıkarken atlar Arabadan inilir / Bu bir kuraldır /

At'a biraz yardım edilir." (Ural, 1996, s. 13).

Ural'ın "Komşuların Yardımı" adlı şiirinde ise komşuluk görevleri üzerinden yardımseverlik değeri vurgulanır. Günümüzde komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı şehir kültürünü göz önünde bulundurduğumuzda şiir daha da anlam kazanmaktadır.

Son olarak ise Şirin'in "Büyük Bir Çocuktur Babaannem" şiirinde yoksul arkadaşlarına yardım etmesi için yönlendirilen bir çocuk üzerinden okura yardımseverlik değerinin aktarıldığı görülmektedir. Şiirde babaanne çocuğa "Yiyeceklerini yoksul arkadaşlarıyla paylaşırsan daha çabuk geçer açlığın." diyerek onda yardımseverlik ve paylaşımcı olma değerlerinin filizlenmesini hedeflemektedir. Bu hedef çocuk okur için de geçerlidir.

2.19. Vatanseverlik

Çınaroğlu'nun "23 Nisan İçin" şiirinde vatanseverlik, vatanına yararlı olabilmek için büyümek isteyen bir çocuk aracılığı ile verilmektedir. Atasının ona emanet ettiği yurdunun yarınlarını korumak için "Büyüyorum." diyen çocuğun sesi, okura vatanseverlik değerini aktarmak açısından önemlidir.

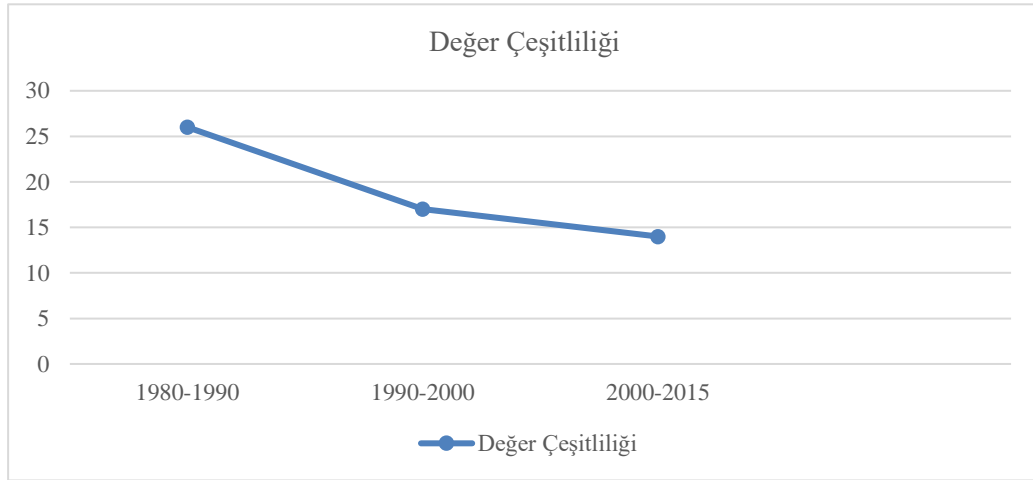
Zarifoğlu'nun "Ağaç Okul" şiirinde vatanseverlik değeri, vatanının bağımsızlığı için savaşmak olgusuyla eş değer tutulmaktadır.

Bayrak sevgisi de vatanseverlik değeri altında ele alınmıştır. Şirin'in "Bayrağımın Türküsü" şiirinde bayrak sevgisi ve vatanseverlik iç içe geçmektedir.

"Kundak olmuş al rengin / Ayına yıldız'ına / Gökler selam duruyor / Nazlı rüya kızın'a / Adını yazacağım / Tarihi duya duya / Resmini çizeceğim / Dalgasız durgun suya / Üstündeki ay yıldız / Zaferlerin gök süsü / Durmadan söylenecek / Bayrağımın türküsü." (Şirin, 2012, s. 26).

Şairin bu şiirde bayrak sevgisini öne çıkarırken aslında bayrağın vatanın sembolü olduğu bilincini de yansıttığı düşünülmektedir. Bayrak ve vatan sevgisinin eş değer görüldüğü söylenebilir.

2.20. Değerlerin Dönemlere Göre Dağılımı

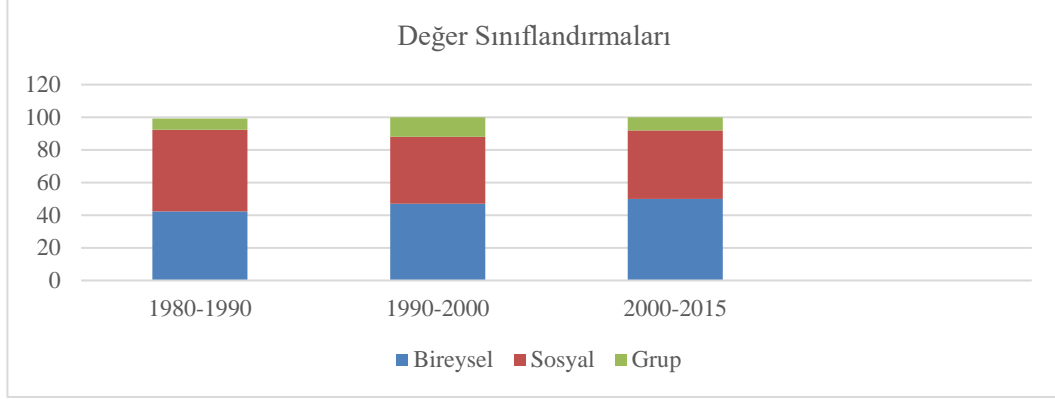

Şekil 2: Değerlerin Dönemlere Göre Dağılımı

Bu araştırmada 1980'den sonrası üç dönem halinde incelenmiş ve değerlerin dönemler arasında nasıl değişiklikler gösterdiği saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre dönemler arasında işlenen değerler çeşitliliğinin giderek azaldığı saptanmıştır. 1980 - 1990 arasında incelenen birinci dönem şiirlerinde yirmi altı farklı değer tespit edilmiştir. İkinci dönemde ise (1990 - 2000) bu

sayı, on yediye düşmüştür. 2000 ve 2015 arası olarak isimlendirilen üçüncü dönemde ise değer çeşitliliği on dörde inmiştir. Bu azalmada dönemler arasındaki şiir sayılarının farklı olmasının da nispeten etkili olduğu düşünülmektedir.

2.21. Değer Sınıflandırmalarının Dönemlere Göre Dağılımı

Şekil 3: Değer Sınıflandırmalarının Dönemlere Göre Dağılımı

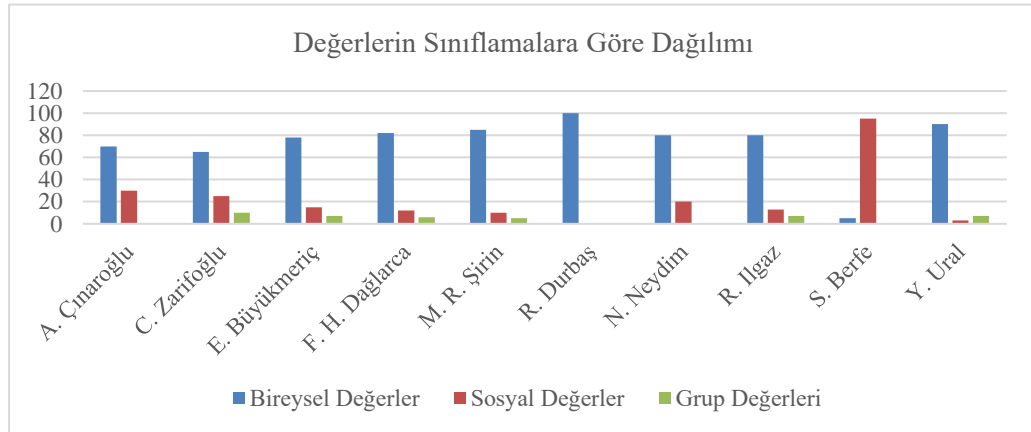
İncelenen şiirlerde ele alınan değerler, Nelson'un değer sınıflamasına göre "Bireysel", "Sosyal" ve "Grup" değerleri olarak üçe ayrılmıştır. Dönemler arasında çok büyük farklar olmamasına rağmen sosyal değerlerin kullanımı azalırken bireysel değerlerin kullanımının giderek arttığı göze çarpmaktadır. Buna göre 1980-2000 yılları arasındaki şiirlerin %50'sinde sosyal değerlere yer verildiği, %42,3'ünde bireysel değerlere yer verildiği görülmüştür. Grup değerleri ise yaklaşık %7'lik bir oranla en az yer verilen değerler olmuştur.

İkinci dönem şiirlerinde ise bireysel değerlerin oranı yükselmeye başlamış, sosyal değerler ise gerilemiştir. Buna göre bireysel değerlerin oranı %47 olurken sosyal değerlerin oranı %41 olmuştur. Grup değerlerinde de bir miktar yükselme söz konusudur.

Üçüncü dönem şiirlerinde ise bireysel değerlerin oranının artışı devam etmiştir. Şiirlerin %50'lik kısmında bireysel değerler, %42'lik kısmında sosyal değerler ele alınmıştır. Grup değerleri her üç dönemde de en az yer verilen değerler olmuştur.

2.22. Şairlerin Tercih Ettikleri Değerlerin Sınıflamaya Göre Dağılımı

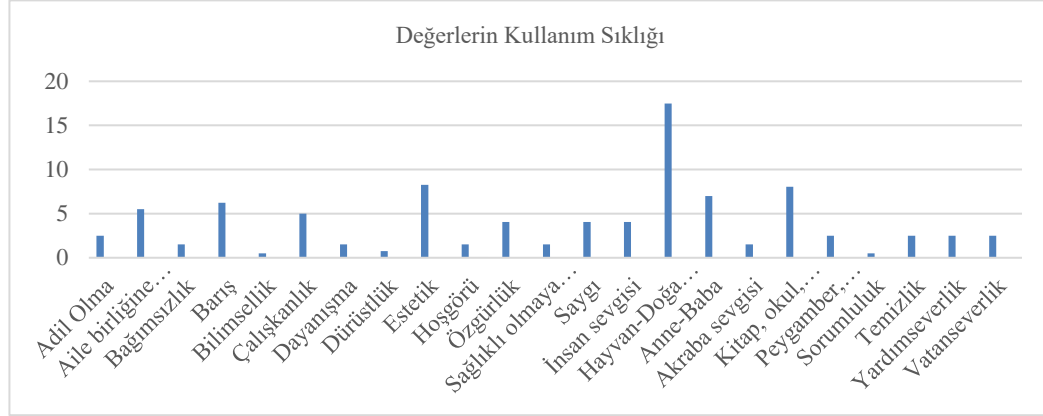
Araştırma kapsamında incelenen şairlerin değer tercihine yönelik bulgulara ilişkin grafik aşağıda verilmiştir.

Şekil 4: Şairlerin Tercih Ettiği Değerin Sınıflandırmaya Göre Dağılımı

Grafikten de anlaşılacağı gibi şairlerin daha çok bireysel değerleri tercih ettiği görülmektedir. Berfe, şiirlerinde bireysel değerlerden çok sosyal değerleri işlemiştir. Çınaroğlu ve Zarifoğlu ise şiirlerinde sosyal değerleri diğer şairlere oranla biraz daha ön plana çıkarmıştır. Yine şairler arasında Çınaroğlu, Neydim, Durbaş ve Berfe'nin incelenen şiirlerinde grup değerlerine yer vermediği görülmüştür. Durbaş ise sadece bireysel değerleri kullanmasıyla dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamında incelenen şiirlerde grup değerlerinin en az tercih edilen değerler olduğu görülmektedir.

2.23. 1980 Sonrası Çocuk Şiirlerinde İşlenen Değerler

Şekil 5: Değerlerin Kullanım Sıklığı

İncelenen şiirlerde en çok sevgi değerinin ele alındığı görülmektedir. Doğa ve hayvan sevgisi ise sevgi değerinin bir alt değeri olarak nitelendirilebilir ve öne çıkan ilk değerdir. Bu değeri kitap, okul (eğitim) ve öğretmen sevgisi takip etmektedir. Estetik, duyarlılık, anne-baba sevgisi ve barış değeri de en sık yer verilen değerlerdendir. Çalışmanın analiz birimleri olarak seçilen bütün değerler içerisinde genel olarak ele alındığında sevgi değeri, tek başına diğer değerlerin içerisinde yaklaşık %50'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma, çağdaş çocuk şiirinde işlenen değerleri ve bu değerlerin dağılımında yıllar içerisinde meydana gelen değişimleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda dönemin şairlerinin şiirlerinde değerlere yer verdiği ve bu değerler arasında dönemler ve şairler bağlamında farklılaşmalar olduğu görülmüştür.

İncelenen zaman aralığında yazılan şiirlerde bireysel değerlerin giderek daha fazla yer aldığı görülmüştür. Yine değerler eğitimi üzerine yapılan başka çalışmalarda da benzer şekilde bireysel değerlerin öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır (Şen, 2007; Gözütok, 2010; Bektaş, 2012). Çocukların yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak yakından uzağa ilkesine uygun olarak bireyselden sosyal değerlere doğru değerlerin verildiği düşünülmektedir. Ayrıca çocuk şiirindeki gelişmeler, şiirin çocuklara göre yani onların gelişim özellikleri, ilgileri dikkate alınarak yazılması gibi nedenler, bireysel değerlerin öncelenmesine sebep olmuştur denilebilir. Bireysel değerlerin çocukların kendi tercihleriyle ilgili olduğu gerçeği, bir bakıma çocuk dünyasını yansıtmaya çalışan şairler tarafından da benimsenmiştir. Bireyden topluma giden süreçte izlenmesi gereken doğru yolun da bireysel değerlerden sosyal değerlere doğru olduğu söylenebilir. Bireysel değerlerdeki artışa zıt olarak sosyal değerlerin kullanım oranının ise giderek azaldığı gözlenmiştir. Bu azalmaya da çocukların gelişim özelliklerinin, algılama düzeylerinin

bilinmesinin yanı sıra sosyal değerlerin yerini gitgide bireysel değerlerin alması eğilimini sebep olarak gösterebiliriz. Yazıcı (2013) yapmış olduğu “Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler” adlı çalışmasında her dönemin kendine has değerleri olduğunu belirtmekte, modern ve postmodern dönem diye nitelendirilen yakın zaman diliminde ise sosyal değerlerin yerini bireysel değerlere bıraktığının altını çizmektedir. Bu çalışmadan daha farklı bir sonuca ulaşan Yaman, Taflan ve Çolak (2009), ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarını inceledikleri çalışmalarında en çok tercih edilen değerlerin sosyal değerler olduğunu tespit etmişlerdir. Bu farklılığın incelenen kaynaklardan (ders kitapları) ileri geldiği düşünülmektedir. Grup değerleri, her üç dönemde de yakın oranlarda kullanılmakla beraber en az tercih edilen değerler olmuştur.

1980’ler ülkemiz ve insanımız için büyük değişim süreçlerini kapsar. 1980 ihtilalinin topluma, yönetim anlayışına, fikir dünyasına, sanata, edebiyata ve eğitim sistemine de yansımalarının olması kaçınılmazdır. Kartal (2020), dönemlerin ve siyasi iklimin değiştikçe Türk eğitim sisteminde de dönüşümler olduğunu, ancak en büyük dönüşümün 1980 sonrasında gerçekleştiğini vurgular. O dönemlerde ders kitaplarının dışında şairlerin de bir eğitim ve öğretim aracı olarak görüldüğü ve çocuklara şiirlerle istendik değerlerin aktarılmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Benzer şekilde Gözütok’un (2010) çalışmasında da aynı konu irdelenmiş, eğitim politikalarının ve müfredatların şekillenmesinde etkili olan faktörler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada da ilk dönem şairlerinin (1980-1990) işlediği konularda vatandaşlık bilinci, çalışkanlık gibi konuların öne çıktığı gözlenmiştir. İncelenen şairler arasında Dağlarca’nın, dönemin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerini şiirlerine yansıttığı görülmüştür. Şair, 1980 müdahalesinden sonra kaleme aldığı “*Güneşi Doğduran*” isimli şiir kitabında ağırlıklı olarak vatandaşlık, çağdaşlık, azim, yeniden başlamak gibi konuları ve bunlarla ilişkili değerleri ele almıştır. Şairin “*Dolar Biriktiren Çocuk*” kitabında (1995) ise dönemin ekonomik yapısının şiirlere yansıdığı görülmüştür. Doksanlı yılların başlarında mevcut olan olumsuz ekonomik durumların, aileleri ve çocukları etkilediği gerçeği şairin dikkatinden kaçmamış ve bu durum, “Türk Lirası”na değer verme şeklinde şiirlere aksetmiştir. Şairin, toplumu derinden sarsan ekonomik krize karşı çocuklarda bir duyarlılık oluşturmayı hedeflediği düşünülmektedir.

Şiirlerde yer alan değerlere bakıldığında % 17,36’lık oranla genelde sevgi, özelde ise “hayvan ve doğa sevgisi”nin ilk sırada olduğu görülmüştür. Çocuklara yönelik metinleri inceleyen benzer çalışmalarda da hayvan ve doğa sevgisinin en çok kullanılan değer olduğu görülmektedir (Susar Kırmızı, 2014). İncelenen her üç dönemde de varlığı ve eserleriyle dikkat çeken Dağlarca’nın da sevgi değerini sıklıkla işlediği görülmüştür. Benzer şekilde Tokcan da (2017) Dağlarca’nın çocuk şiirleri üzerine yaptığı tez çalışmasında zengin bir içerik tespit etmekle beraber sevgi değerinin en çok rastlanan değer olduğunu ortaya koymuştur. Eryeşil de (2015) yaptığı yüksek lisans tezinde Dağlarca’nın şiirlerinde sevgi/insan sevgisi değerinin öne çıktığını tespit etmiştir. Diğer şairler üzerine yapılan birçok çalışmada da sevgi değerinin sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Gülelma, 2017; Gündüz, 2019; Otmar ve Erdem, 2019). Buradan hareketle çocuk şiirlerinde sevgi değerinin bu çalışma özelinde de çocuk edebiyatı genelinde de (Baki, 2019; Çapoğlu ve Okur, 2015; Yılar, 2016) en çok tercih edilen değerlerden olduğu söylenebilir. İncelenen şiirlerde misafirperverlik değeri yer almamaktadır. Bilimsellik, dürüstlük ve sorumluluk ise en az ele alınan değerlerdir. Söz konusu şiirlerde yer alan değerler en çok kullanılanlardan en aza doğru şöyle sıralanmaktadır; sevgi, estetik, duyarlılık, barış, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, özgürlük, saygı, adil olma, temizlik, yardımseverlik,

vatanseverlik, bağımsızlık, dayanışma, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, bilimsellik, dürüstlük, sorumluluk. Bu değer sıralamalarının toplumsal bir boyutu da olduğuna dair işaretler, farklı alanlarda değer sıralamalarına yönelik yapılan bilimsel çalışmalarda da görülmektedir. Bu çalışmayla paralel olarak sorumluluk, dürüstlük ve bilimsellik değerlerinin, Kolaç ve Karadağ'ın yaptığı "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları" adlı çalışmada da sonlarda yer almaktadır (2012). Benzer çalışmalarda da bilimsellik ve sorumluluk değerlerinin en sonda sıralandığına dair tespitler (İpek, 2021; Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu, 2013; Yiğittir ve Öcal, 2010), bu tezi güçlendirmekte ve değer tercihlerinde toplumsal seçiciliğin (Aydın, 2003) etkisini göstermektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlardan bir diğeri de tek şiirde çoğu zaman birden çok değer bir arada olduğudur. Bu da diğer edebî türlerle kıyaslandığında şiirlerde değer aktarım imkânının daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Diğer edebî türlerde bir değer öneminin çocuklara verebilmek, o değerle ilgili bir farkındalık yaratmak için uzun, belki sayfalarca yazmak gerekir. Ancak "az sözle çok şey anlatma sanatı" olarak da tanımlanan şiirle bir dizede bile arzu edilen değeri vermek, değere yönelik bir farkındalık oluşturmak olasıdır. Bu çalışmada da şairlerin, şiirin bu anlatım gücünden yararlandıkları görülmüştür.

Çalışmanın bir diğer sonucu ise işlenen değerlerin çoğunlukla isminin şiirlerde hiç geçmemesidir. Adil olma değerini işleyen şiirlerde adalet kavramı hiç kullanılmamıştır. Aynı şekilde sorumluluk, duyarlılık, saygı değerlerinin adları da ilgili şiirlerde hiç kullanılmaz. Oysa şiir okunduğunda o değer, şiirin ana teması olduğu görülür. Değerler eğitiminin doğasına uygun olarak şiirler, kazandırmak istedikleri değeri doğrudan ve açık değil, sezdirerek ve dolaylı verir. Şiirlerin doğasında da örtük anlatım olduğundan sadece değerleri değil diğer iletileri de bu şekilde örtük verdiği görülmektedir. Çocukların şiiri okuduktan sonra verilmek isteneni kendilerinin bulmasının amaçlandığı söylenebilir. Böylece çocukların düşünme, bağ kurma, yorumlama, karar verme becerilerinin geliştirilmesi için bir imkân oluşturulur. Keza çocuk edebiyatçıların sıklıkla vurguladığı bir nokta çocuklara mesajın doğrudan değil sezdirilerek verilmesidir (Küçükavşar ve Hasırcı, 2013; Öztürk ve Öztürk, 2021; Sever, 2015; Tunç ve Akın, 2020). Bu düşünceyi destekleyen bir bulgu da şiirlerin dikkate değer bir kısmının soru cümlesiyle bitirilmesidir. Soru cümlesi, şiirin okuyucudaki tesirini artırması, okuyucuda "durup düşünme hissi" uyandırması bakımından dikkate değerdir. Çocuklar, bu soruyla düşünmeye, şiirdeki örtük iletiyi bulmaya, verilmek istenen değer hakkında bir farkındalık kazanmaya yönlendirilmektedirler.

Araştırma kapsamında incelenen şairlerin şiirlerinde, değerleri aktarırken genellikle çocukların yaşamlarında karşılaşılabilecekleri kesitleri kullandıkları görülmüştür. Bu durum, çocukların şiirde anlatılanlarla bir bağ kurmalarını ve verilmek istenen değerleri daha kolay benimsemelerini sağlaması açısından önemlidir.

Çalışmanın dikkate değer bir diğer sonucu da barış, özgürlük, bağımsızlık gibi bazı değerlerin aktarımında şairlerin vermek istediği değer karşıtı vermesidir. Şair, savaşın yıkıcı etkisini anlatarak barış değerini yüceltmeyi tercih etmiştir. Aynı şekilde özgürlüğü anlatırken tutsaklığı, bağımsızlığı anlatırken de işgali örnek gösteren şairler, okurda adeta "kadrini/kıymetini bilme" hissini uyandırmaya çalışmışlardır. Özellikle Cahit Zarifoğlu ve Ayla Çınaroğlu'nun, şiirlerinde değeri karşıtıyla aktarma yoluna sıklıkla başvurdukları görülmüştür. Yazınsal eserlerde kurgunun temelini oluşturan değer-antideğer çatışması (barış-savaş, iyilik-kötülük, merhamet-acımasızlık vb.), Popova'nın deyişiyle aslında sanat eseri için gelenekselleşmiş bir karşıtlıktır

(Yusufoğlu, 2021). İncelenen eserlerde de şairler, bu karşıtlıktan yararlanarak kazandırılmak istenen değeri yüceltmektedirler. Söz konusu şiirlerde sadece değer aktarılmaya çalışılmamış aynı zamanda o değer insanı ne kattığı, yokluğunda nelerin eksik kaldığı gibi hususlar da şiirin içerisine yedirilmiştir. Böylece şiirle buluşan çocukların, nasihat verildiği hissine kapılmadan değerleri içselleştirmeleri istenmiştir denilebilir. Bir istisna olarak çalışkanlık değerinde aynı yolun takip edilmediği, “çalışkan ol” ifadesiyle özetlenebilecek bir tarzda değer kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu da incelenen eserlerde olumsuz bir özellik olarak karşılaşılan, değer aktarımında dikteye kaçan küçük ama dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Şiirlerin hedef kitesinin çocuklar olduğu gerçeği göz önüne alındığında değerlerin birçoğunun aktarımında çocukların yaşamlarında gözlemleyebileceği örneklerden yararlanıldığı görülmüştür. Adil olma/adalet değerinin verilmesinde gelir adaletsizliğinin çocukların hayatında yol açtığı sorunlar odak noktası olmuştur. Doğa ve hayvan sevgisi verilirken örnekler en yakın çevreden seçilmiştir. Akriba sevgisi konu edilirken çekirdek ailenin en yakınları olan büyükanne, büyükbaba, dayılar, teyzeler, amcalar vb. merkeze alınmıştır. Barış değeri yüceltilirken örnekler o dönemde çocukların da televizyonlardan tanık olduğu Afganistan savaşından verilmiştir. Böylece çocuklara değer aktarımında şiirler, çocukların bildikleri, alışık oldukları konular aracılığıyla aktarılmıştır. Şiirlerde yer alan bu yakından-uzaya, bilinenden-bilinmeyene durumu da öğretim ilkeleriyle örtüşmektedir.

Sonuç olarak “Çağdaş Çocuk Şiiri” olarak adlandırılan dönemde kaleme alınan şiirlerin değer aktarımında zengin bir kaynak olduğu görülmektedir. Özellikle çocukları ve onların dünyalarını tanıyan kalemlerin, eserlerine de özen gösterdiği, değerleri örtük ve sezdirerek verdiği, çocukları iyi, duyarlı, farkındalığı yüksek bireyler olmaları yönünde güdülediği görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle değer aktarımında etkili sonuçlar almak adına, özellikle ders kitaplarında usta şairlerin nitelikli şiirlerine daha fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu şiirler, değerler eğitime yönelik okul içi veya okul dışı etkinliklerde kullanılabilir. Türkçe derslerinde ders kitabındaki şiirler işlenirken şiirin vermek istediği değer/değerler üzerinde de ayrıca durulması, değerlerin kazandırılmasında önemlidir. Değerler eğitiminin artık bütün ders programlarına dahil edilmesiyle beraber bütün branş öğretmenlerinin yararlanabileceği kitapçıklar hazırlanabilir. Bu kitapçıkların içerisinde bir değer çocuğa kazandırılmasında kullanılacak şiir örnekleri, bu şiirlerle yapılabilecek etkinlikler yer alabilir. Yayınevlerinin değerler eğitimi bağlamında birçok yayın hazırladığı görülmektedir. Ancak bu yayınların içerisinde şiir kitaplarının varlığından söz etmek oldukça güçtür. Yayınevlerinin değerler eğitimi odaklı yayınlarında şiir kitapları da ön plana çıkarılabilir. Öğretmenlerin çocuklar için hazırladığı okuma listelerinde nitelikli şiir kitaplarına mutlaka yer verilmeli ve çocuklar şiir okumaya yönlendirilmelidir. Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı temel eserler listelerinde de şiir kitaplarının ağırlığının artırılması önem arz etmektedir. Bu çalışma zaman diliminin genişliği ve şair sayısının çokluğu nedeniyle çalışma grubu belirlenerek hazırlanmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda özellikle son on yıl gibi yakın zaman dilimindeki şairler ve şiirleri değerler bağlamında incelenebilir.

Kaynaklar

- Akarsu, B. (2015). Hipotezlerin, değişkenlerin ve örneklerin belirlenmesi. M. Metin (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 21-43). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Apaydın, F. ve Açıkalın, S. (2015). Türkiye’de 1980 dönüşümü sonrası istikrarsız büyümenin ekonomi politiği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 200-210.
- Aslan, Z. Ş. (2012). Değerler eğitiminde bir yöntem önerisi: edebiyat metinlerinden yararlanma. *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı Bildirileri*. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2012, İstanbul, s.47-55.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar üzerine yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109-146.
- Berfe, S. (2014). *Çocukça*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Bektaş, F. (2012). Sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları değerlere ilişkin bilişsel kurguları: Fenomonolojik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamalarında Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1227-1238.
- Büyükmeriç, E. (2011). *Kanath düşler*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Aygün, Ö., Kılıç Çakmak, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cansız Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 337-371). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104.
- Çetinkaya, Y. D. (2008). 1980 Devrimi’nde kamusal alan ve kitle siyasetinde dönüşüm. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (38).
- Çınaroğlu, A. (2010). *Şiir gemisi*. İzmir: Uçanbalık.
- Dağlarca, F. H. (1993). *Güneşi doğduran*. İstanbul: YKY.
- Dağlarca, F. H. (2007). *Okulumuz 1’deki*. İstanbul: YKY.
- Dağlarca, F. H. (2008). *Dolar biriktiren çocuk*. İstanbul: YKY.
- Durbaş, R. (2000). *Kırmızı kanatlı kartal*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Durmuş, A. (2004). Karakter eğitiminde çevre imkânları. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. Değerler Eğitimi Merkezi, 26-28 Kasım 2004, İstanbul.
- Eryeşil, O. (2015). *Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fırat, E. (2009). Türkiye’de 1980 sonrası yaşanan üç büyük kriz ve sonuçlarının ekonomi-politiği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 501-524.
- Fraenkel, J.R. and Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th Ed.) New York: Mc Graw Hill.

- Gözütok, F. D. (2010). Millî Eğitim çocuklara ulusal değerleri kazandırmaktan neden vazgeçiyor? *İlköğretim Online*, 9(2), 601-629.
- Gücal Şahin, Ş. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günelma, Ö. (2017). *Necdet Neydim'in çocuk şiirleri üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma, teorik çerçeve – pratik öneriler, 7 farklı nitel araştırma yaklaşımı, kalite ve hususlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Gündüz, M. (2019). *Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İlgaz, R. (2010). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- İpek, Y. (2021). Akademik başarısı yüksek öğrencilerin ahlaki değer yönelimlerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 965-989.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatekin, K., Gençtürk, E. ve Kılıçoğlu, G. (2013). Öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerinin değer hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 411-459.
- Kartal, S. (2020). Türkiye'de eğitim politikalarının dönüşümü: 1980 ve sonrası. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(9), 1-18.
- Kassymova, G. K., Arpentieva, M. R., Yurkova, M. G., Zhdanko, T. A., Gerasimova, J. R., Kravtsov, A. Yu., Egorova, J. V., Gasanova, R. R. ve Larionova, L. A. (2019). Küresel eğitim bağlamında kişisel gelişim: Değerlerin ve kimliklerin dönüşümü. *Bilimsel dergi "NAS RK Bülteni"*, (6), 195-207.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.
- Kohn, A. (1997). How not to teach values: A critical look at character education. *Phi Delta Kappan*, (78), 428-439.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Köktürk, G. V. (2006). 1980 sonrası süreçte Türk sosyolojisinin temel konuları üzerine bir sözlü tarih uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (8), 155-166.
- Küçük, A. (2019). Türkiye'de sosyal ve siyasal değişim: 1980 ve sonrası. *Econharran*, 3(4), 20-45.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 57-76.
- Lions Clubs International. (t.y.). Lions Quest PreK-8 kapsam ve sıra. 12 Ocak 2015 tarihinde <https://www.lions-quest.org/wp-content/uploads/2015/11/SFG-Scope-andSequence-spreads.pdf> adresinden erişildi.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.

- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Nargiza, Y. (2022). Social and moral education of students and development of values. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 300-305.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Neydim, N. (2013). *Sen ıslık çalmayı bilir misin?* İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Otmar, Ö. ve Erdem, A. (2019). Yalvaç Ural'ın çocuk edebiyatı eserlerinde hayvan sevgisi değeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 7-34.
- Özcan, U. (2022). Sosyolojide toplumsal değer ve norm kavramlarına yeniden bir bakış. *Sosyologca*, (23), 19-31.
- Öztürk, Z. (2003). Eğitim tarihimizde okuma toplantılarının yeri ve okunan kitaplar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 131-155.
- Öztürk, B. ve Öztürk, S. B. (2021). Özge Altınok Lokmanhekim'in resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4 (2), 138-159.
- Render, G. F., Padilla, J. N. M. ve Krank, H. M. (1989). Assertive discipline: A critical review and analysis. *Teachers College Record*, 90(4), 607-630.
- Schimmel, D. M. (2003). Collaborative rule-making and citizenship education: An antidote other undemocratic hidden curriculum, *American Secondary Education*, Summer 31(3).
- Selçuklu değerler eğitimi (2015). Erişildi: <http://www.selcukludegerleregitiimi.com/>. (2015).
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, Ö. (2009). *1980 sonrası Türkiye'de çağdaş sanatta bir ifade olanağı olarak fotoğraf*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, Y. (2021). Mustafa Kutlu'nun Chef hikâyesinde yozlaşma ve değer yitimi. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* 7(15), 282-302.
- Şirin, M. R. (2006). *Dünya kardeş sobe*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012). *Yıldız sayan ağaç*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Taşdemir, E. (2005). 1980 sonrası Türk basını, Türk siyasi hayatı ve basın-siyaset ilişkisi. *Selçuk İletişim*, 3(4), 173-180.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.

- Tokcan, F. (2017). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tunç, A. ve Akın, E. (2020). Miyase Sertbarut'un çocuk kitaplarında fantastik kurgu. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(1), 45-53.
- Tunçel, A. (2021). Değerler eğitimi açısından modern eğitimin kökenlerinin eleştirisi. A. Tunçel (Ed.), *Rehberim Felsefe: Eğitime Felsefeye Bakışlar* içinde (s. 99-116). Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2002), *Framework for action on values education in early childhood*. Paris: UNESCO and Living Values an Educational Program.
- Ural, Y. (1996). *Müzik satan çocuklar*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 107-120.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Electronic Turkish Studies*, 8(8).
- Yerlikaya, B. (2020). *Toplumsal cinsiyet bağlamında 1980 sonrası Türk sinemasında çalışan kadın imgesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 407-416.
- Yusufoğlu, N. (2021). Değer ve edebiyat. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 5(2), 173-187.
- Zarifioğlu, C. (2013). *Ağaç okul*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Zarifioğlu, C. (2015). *Gülüçük*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Extended Abstract

Values have emerged as an area that has been emphasized in recent years. Values education is in the field of interest of different disciplines. The common point of these disciplines is to give individuals the desired values and to re-internalize the lost values. In this acquisition process, different methods are applied. Making use of literary works is one of these methods. Literary works not only give the reader an artistic pleasure, but also play an important role in the transmission of values with the messages they contain. Since values are emotional and subjective concepts, the way of conveying them to individuals should also be in line. For this reason, poems can play an important role in the transmission of values. Issues such as whether poems can be used in values education, how a poem written for children can convey values, which values are included in the poems written by leading children's poets are questions that need to be answered in order to benefit from poetry in values education. In particular, the determination of which values are included in the poems written after 1980, which we can call contemporary children's poetry, will make important contributions to the field.

The aim of this study is to reveal the values in contemporary children's poetry and the changes in the distribution of these values over the years. In the study, the post-1980 period is divided into three parts: 1980-1990, 1990-2000 and 2000-2015.

Qualitative research approach was adopted in this study. The data of the study were collected by document review. As a result of the literature review, 300 names who wrote children's poetry were identified in the first stage. From this list, not only those who wrote children's poetry, but also those who published children's poetry books were listed and thus 95 names were reached.

Purposive sampling method was chosen while determining the sample. Reflecting the general structure of the period in their works, being able to capture the sensitivity and reality of children, contributing to children's literature and poetry, and writing qualified poems were determined as sub-criteria. It was decided to take expert opinion in the determination of the working group. From a group of six field experts; were asked to identify the poets suitable for the sub-criteria of the study. The lists obtained from the experts were compared and the working group was determined based on the common names.

A total of sixteen poetry books published by the poets after 1980 were examined. A 20% slice was randomly selected from each of the books to be examined by simple random sampling method. In total, ninety-two poems were determined and examined.

During the creation of the analysis units, the value classifications of different researchers, various value lists, and the curriculum published by the Ministry of National Education were scanned. It has been seen that values in the curriculum are included in the most comprehensive way in the Social Studies Curriculum (20 values). The poems were analyzed and coded according to these analysis units. In the analysis process, factors such as which values are included in the poems, the distribution of values according to periods and poets, how the values are given through poems are taken into consideration. It has also been tried to reveal how the values went through a change in the three different periods examined and how the atmosphere of the country in these periods was reflected in the poems.

In the study, it has been concluded that the rate of use of individual values in the poems written in the period we call contemporary children's poetry is increasing. Contrary to the increase in individual values, it was observed that the rate of use of social values gradually decreased.

It has been seen that the economic and political atmosphere of the country is reflected in children's poems. In the 1980-1990 period, which is called the first period, values such as industriousness, perseverance, and patriotism came to the fore, while in the third period, called the 2000-2015, individual values such as aesthetics and love came to the fore. The most processed value in the analyzed poems is love in general and love of animals in particular; It has been determined that the least processed values are the values of responsibility and being scientific.

In the study, it was seen that there is more than one value in a poem most of the time. This is an indication that poems are rich genres in terms of values. It has been determined that the names of the values are almost never mentioned in the poems and that the values are implicitly given. It has been determined that some values are tried to be given with their opposite in poems. Values such as peace, freedom and independence are given over the concepts of war and captivity in order to better understand their importance.

As a result, it has been seen that the poems in the examined period are rich in values and the importance of using poems in value transfer has emerged. For this reason, it is thought that poems should be given more place in the values education curriculum. Along with the qualified poems to be included in the textbooks, activities for values education can be included together. Publishers can include poetry books in their series on values education.

Teachers can add poetry books to their book suggestion lists. The number of poetry books can be increased in the list of basic works prepared by the Ministry of National Education. Examples of activities for values education can be developed with poems and these activities can be applied both in classroom, in-school and out-of-school learning. In future studies, more general and in-depth results can be obtained by expanding the sample of this study. A similar study can be made on the poems written recently, and the point reached by values education can be determined.